

den betryggande

Fritänkaren

Nr. 97 Juni 2001

Nionde årgångens nummer 6

Innehåll :

Grattis, Samir Chachoua!	2
Dramatisk Valborg	2
Kommentar till A. D. Wraight	4
Fallet Marlowe	6
Arden av Feversham	8
Ahasverus, del 11: Kejsar Theodosius och Galla Placidia	9
Filmkrönika (bl.a. "Serverat!", "En sång för Martin" och "Glädjens hus")	12
Kalender, juni 2001	16
Tack för Max Reger! (insändare)	16
Festresan, del 3	17
<i>Italien:</i>	
Tokresan, del 11: Romersk Marathon	18
Konvalescensresan, del 17: Avslutning.	20
<i>Indien:</i>	
Hårda bandage i Himalaya, del 6: Mysteriet med det abnormala vädret	22
Nya vägar i Indien, del 26	24
Kloster och kluster i Ladakh, del 8 : Lamayuru	26

Fritänkaren är en alternativ oberoende kulturtidskrift för mest litteratur, musik och film men ägnar sig även gärna åt religion, politik och resor i avsikten att pejla de stora djupens underströmmar i världen och hålla koll på dem som ett slags spirituellt världsbarometer. Den beräknas utkomma med minst 10 nummer årligen på svenska samt några på engelska, (som återger den svenska upplagans viktigaste artiklar i översättning.) Den är inte avhängig någon religiös eller politisk förening eller organisation. Den har inga andra inkomster än sina prenumeranter.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 - 4 ("Fritänkaren", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 200 kr (även i Danmark och Norge; i Finland: 150 mk)

Tvåårsprenumeration : 300 kr

Redaktionsslut för detta nummer : 22.5.2001

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany 104

Fritänkaren sponsras av alla sina prenumeranter.

Grattis, Samir Chachoua!

Denne läkare har vunnit en uppseendeväckande seger i den amerikanska federala domstolen i Los Angeles, då han tilldömts 10 miljoner dollar i skadestånd för försöken att stoppa hans verksamhet att utveckla "den mest effektiva terapin mot Cancer och Aids i historien". Rättegången varade i åtta dagar, och juryn tog två dagar på sig för att nå fram till ett beslut. Under rättegången presenterades testandet av trettiosex olika slags vacciner som var mer än 99% effektiva mot Aids. Testen hade utförts vid *Cedars-Sinai Medical Center*, som blivit så förkrossade inför de häpnadsväckande resultaten, att de därefter försökt blockera dem och hindra doktor Chachouas fortsatta verksamhet. De tog under åratal till alla medel för att stoppa honom men har nu slutligen tvingats ge upp.

Samir Chachoua föddes i Egypten men växte upp i Australien under 70-talet och uppmärksammades tidigt som barn på den konventionella medicinens begränsningar, när hans far fick cancer. Han beslöt att finna sin egen väg i medicinen för att finna mera verksamma kurer och fann dem i rent biologiska antitoxiner. Hans princip är att bearbeta cancer och Aids med att 'märka' de främmande cellerna och parasitkropparna med vanliga förkylningsbakterier, så att immunförsvaret angriper dem i tron att de är vanliga baciller. Han får alltså cancerceller att 'se ut' som vanliga baciller, varpå kroppens immunförsvaret inte har någon svårighet att känna igen dem som fiender. Genom sina metoder har Samir Chachoua till och med lyckats få atrofierade hjärnceller genom Alzheimer att börja leva och fungera normalt igen. Hans metoder biter även på hjärtsjukdomar.

För mera information om denna spektakulära vändning i Dr Samir Chachouas karriär efter åratal av fruktansvärt motstånd, se <www.remissions.org>

Vi kommer givetvis att med spänning följa med i Samir Chachouas vidare öden och äventyr.

*(Sammandrag ur tidskriften "Explore!", volym 10 nummer 1:
"En seger för livet och sanningen" av Joel Black.)*

Dramatisk Valborg.

Eftersom Valborg detta år hamnade på den mest olämpliga tänkbara av alla veckodagar nämligen måndag, som följaktligen skulle bli en klämdag, började rigorösa förberedelser vidtagas redan på fredagen den 28 april i så god tid som möjligt för alla eventualiteter. Detta skulle visa sig ha varit rätt tänkt under de omständigheter som sedan följde. Förberedelserna avlöpte lyckligt under allehanda dryckeslag, samslag och andra goda lag och slag i laga ordning och lagom mängd utan att gå till några underdrifter. Emellertid infann sig detta år en allvarlig kris, vars make vi aldrig upplevt tidigare under hela vår 42-åriga historia: Åke hade under självaste Valborg kallats till ett sammanträde under ett bröllop, vars sammanträde han lockats avge ett löfte till att ackompanjera med musik. Det var mest synd om Åke.

Emellertid infann han sig i desto bättre ordning till den 28 april med Bertil, medan Rutger och Christian infann sig följande dag för att bidra till de nödvändiga förberedelserna under förtruppens förtecken. Men den bevägnaste begivenheten under förberedelserna visade sig vara en maximal överraskning av i högsta grad oväntat slag som en blix från klar himmel fast motsatsen och i positiv bemärkelse.

Christian råkade känna en läkare i Lund som råkade känna åtskilliga läkare i Lund

som alla var anknutna till Lunds Lundabarock, som i dessa dagar presenterade en komplett uppsättning av Händels sagolika opera "*Acis och Galatea*", ett synnerligen lyckat lundaspex långt före sin tid om ett pastoralt älskande par som störs i sina mellanhavanden av det gruvliga monstret Polyfemos, som är en cyklop: han är alltså enögd. Det vet ju alla älskande par, att det inte är särskilt behagligt att mitt under de angenämaste parningslekar bli störda av ett monster som inte bara är svartsjukt och missunnsamt intill vansinne utan som dessutom är hopplöst enögt. Denna operaföreställning skulle dessutom gå av stapeln under sällsynt dramatiska former, då mitt under föreställningen den första violinisten plötsligt blev våldsamt magsjuk och måste både utträda och avträda för ofrivilliga övningar av mindre musikaliskt slag med främmande vindar av alltför magstarkt slag som måste distansieras bortom hörhåll från orkestern för att alls kunna presteras inom anständighetens gränser. Trots detta blev operaföreställningen en hundraprocentig succé genom sin oslagbara dramatik genom det enögda monstret Polyfemos oerhörda entré som svartsjukt monster i kubik upphöjt till tre, som leder till att han vräker klippblock över den stackars älskande herden Acis, en fullständigt oskyldig person, så att denne rentav dör, vilket är operans tragiska höjdpunkt. Hela historien om denna olyckliga kärlek har förmedlats oss genom Ovidius, som dock som alltid genom sina metamorfoser har en lösning på det moraliska problemet: genom sin martyrdöd för kärleken metamorferas herden till en flod, som mystiskt illustrerades av kören genom små medel till maximala effekter. En i högsta grad sedelärande historia, i vilken den djupaste tragedi sålunda förvandlas till den direkta motsatsen genom musikens trollbindande kraft och egenskap av patentrösning, genom vilken allt fult, även magsjukeavträden och dåligt väder, förvandlas till dess faktiska motsats, nämligen idel skönhet.

Därmed hade årets Valborg fått sin karakteristiska prägel av hög musikalitet parad med drastisk dramatik. Åke hade varit krasslig redan när han övergett Lund för att fara till sitt nya bröllop och blev knappast bättre för det, men betydligt allvarligare var det att även vår traditionelle Toast Master Bertil vart sjuk. Han trodde sig dock kunna åtgärda svårigheterna och trottade i sig allt behövt såsom c-vitamin och vitlök, piller och tabletter, mjölk och honung och inga obegränsade mängder vin och sprit. Han såg ut att klara biffen, men krisen tillspetsades ytterligare när Janne ringde återbud från Varberg å sin frus vägnar, som drabbats av en akut förkylning med feber och kanske även magkomplikationer, som dock inte gjorde sig direkt hörbara i telefonen. Icke desto mindre infann sig dock Janne som sig bör om dock allvarligt handikappad av en alldeles gräslig förkylning, som reducerade hans höga hjältetenorstämman till något av en andra bas av Sjaljapinska dimensioner. Icke desto mindre genomfördes festen med maximumdeltagarantalet tjugofyra personer endast reducerat till tjugotre.

Jannes lyriska tal till våren var alldeles lysande och lär väl aldrig kunna glömmas. Gunnars tal till kvinnan omfattade en omfattande allegori över böcker och hur man i lämpligaste mån bör handskas med dessa - det viktigaste tycks vara att man tar ut dem bakifrån men sedan läser dem framifrån. Gunnels tokroliga tal till mannen var mycket mera smickrande för mannen än det oförskämda förslag som Kim sänt ända från Irland för säkerhets skull med sig själv på mycket långt avstånd från Lund, och Icke tackade för hallonet på ett sätt som icke gav något mer att önska.

Även musikaliteten var av bästa möjliga slag - vi sjöng utomhus som sig bör inledningsvis huttrande i vinterkylan som inte ens fått magnolian vid universitetet att visa sina knoppar ännu, men desto bättre sjöng vi sedan inomhus alla de sedvanliga paradnumren. Då infann sig en helt ny problematik. För första gången någonsin vågade någon anmärka på att damerna sjöng med i snapsvisorna. Denna anmärkning ledde till

att damerna desto starkare hjälpte till i snapsvisorna. Bertils mycket försynta och diplomatiska undanbedjande av detta tycktes endast uppmuntra de ostyriga damerna, av vilka dock en noga begravde sin röst i en bedrövad tystnad för resten av kvällen. Fick hon inte sjunga så skulle hon minsann hålla tyst. Denna helt nya problematik tycks genast från början vara mera olöslig än ens den svåraste diplomatiska konflikt i Mellanöstern genom sin akuta känslighet, som man ju inte vet vilka stormar på längre sikt den är i stånd att framkalla över allas våra helt oskyldiga huvuden. "Imse Vimse Spindel" fyllde därvidlag en funktion: genom denna geniala allsång kunde alla avreagera sig genom cymbaler och andra uppträden till fyllest och även samtliga damer. Kanske sådana metoder kan visa oss rätta vägen ur detta astronomiskt oöverskådliga dilemma.

Sedan vidtog dramatiken. Bertil kämpade på barrikaderna tills han stupade med den äran och gjort sig förtjänt av tapperhetsmedalj och hederslegionen utom järnkorset och viktoriakorset samt strumpebandsorden. Han höll ut tills den sista versen var läst, och sedan stöp han omedelbart som en åldrig och blixtnedslagen fura till sängs. Det enda han sedan kunde göra hela första maj (dagen efter) var att fortsätta ligga till sängs.

Så Valborg erbjöd fyra stupade hjältar genom förkylning och ovälkomna invasioner av bacillparasiter: Åke, som åkte dit på ett bröllop, Janne, som sjönk som en sten, Bertil, som stupade på barrikaderna efter att dessa dock försvarats tills striden väl var över, och Lisbeth som tvingats i förkylningsexil i Varberg. Och sådana drastiska olycksfall i arbetet är dessvärre omöjliga att göra någonting åt eller ställa någon till ansvars för. De bara måste uthärdas och överlevas.

Som sig bör gav sig dock inte musiken. Valborgsfestivalen hade inletts med Händels ljuvliga opera, som angav tonen för hela helgen, som därefter erbjöd inte bara Bellman och Gunnar Wennerberg, Prins Gustaf och Fredrik Kuhlau, dryckesvisor och vinvisor, Rachmaninov och Schumann, Bach och mera Händel, Chopin, Schubert och Gösta Stevens, Beethoven, Leoncavallo och Surriento, Emmerich Kalman men inte Franz Lehar, vars födelsedag ju Valborg är, och även Verdi saknades, vilket det framfördes önskemål om att skulle noteras i protokollet inför ett annat år.

De sista kom i säng klockan fyra. Det var Ulla och Gunnel, Rutger och Christian samt Eneroths, men även Inga och Sven hade klarat sig extra länge. Kort sagt, våra Valborgsfestivaler tycks bara bli bättre hela tiden. Det märktes inte minst på flytet och organisationen, då vi var alldeles ovanligt arbetslösa i år och mest bara måste sitta och lösa korsord i väntan på att få något nyttigt att göra. All mat och dryck räckte till och blev över, ordningen har aldrig varit mer exemplarisk, och inte ens Gunnar kunde i år klaga på alltför litet nykterhet. Kort sagt, efter 42 år börjar ordningen på vår klassiska Valborgsfestival äntligen komma i nivå med andra liknande festivaler, exempelvis internationella operafestivaler.

Kommentar till A. D. Wraight.

När man först ställs inför hennes bok "*The Story that the Sonnets Tell*" grips man av en viss ängslan inför hennes tillvägagångssätt. Vad hon har gjort är, att hon har delat upp Shakespeares sonetter i olika fack, en del handlande om Henry Wriothesley, en del handlande om poetens eget öde, en del om den mörka damen, osv, så att hon totalt har splittrat upp enheten i sonettsamlingen för att placera de 154 sonetterna i olika fack under olika etiketter. Detta liknar helgerån, i synnerhet om man anser, vilket det finns fog för att göra, att skalden själv givit sonettsamlingen den form som den publicerades i

1609. Det finns skäl att anta att skalden själv aldrig kunde tänka sig att någon någonsin skulle hitta på att dela upp hans dikter i olika fack.

Emellertid lugnas man när man läser hennes bok, för då förstår man meningen med uppdelningen. Hon har umgåtts med sonetterna i 30 år och under alla dessa år grubblat över deras innehåll och först gradvis kommit på idén att dela upp dem efter deras olika innehåll för att komma närmare deras hemlighet. Och resultatet av hennes metodik är minst sagt underbart.

Bara hennes arbetsattityd är ägnad att väcka det livligaste medhåll, ty den är den ärligaste tänkbara. Hon nalkas problemet på samma sätt som Heinrich Schliemann nalkades Troja-problemet: hon utgår från att vad skalden själv skrivit är det närmaste sanningen som man kan komma. Följande den principen upptäckte Heinrich Schliemann Troja och har alltså A. D. Wraight löst problemet med sonetterna.

Det misstag som alla uttolkare av sonetterna vanligen begått är att de utgått från att mannen i sonetterna bara var en enda man. Dolly Wraight har funnit att de handlar om minst tre, och hon har lyckats identifiera alla tre. Den första är naturligtvis Henry Wriothesley, till vars sjuttonde födelsedag de första sjutton sonetterna är skrivna på uppdrag av Lord Burleigh, som ville att Wriothesley skulle gifta sig med hans dotterdotter, varför han gav skalden i uppdrag att uppmuntra Henry Wriothesley till detta äktenskap genom sjutton uppeggande sonetter. Men den vackre unge earlen nobbade ändå damen, som i stället senare blev gift med William Stanley. Bland annat därför blev det inte mer än sjutton sonetter skrivna till den unge earlen.

Den andre vackre unge mannen i sonetterna är en viss William Hatcliffe, en av två tänkbara Mr.W.H., som faktiskt i verkligheten kröntes till ett slags skönhetskung för ett antal år inom ett visst skrå, vilket tyder på att han verkligen torde ha varit skön, så skön att fler än skalden kunde dyrka hans skönhet; och en annan som föll för denna var den berömda kurtisanen Lucy Morgan, som är sonetternas mörka dam. Uppenbarligen bedrog både Hatcliffe och fröken Morgan skalden med varandra.

Den tredje mannen är Thomas Walsingham, Christopher Marlowes beskyddare och sannaste vän, som stod honom bi när han tvingades i landsflykt genom orättvis vanära, vilket skalden blev honom hjärtinnerligt tacksam för, vilket de vackraste sonetterna illustrerar. Höjdpunkten i hela denna bedårande bok är hur författarinnan lyckas bevisa denne mans identitet.

A.D.Wraight underbygger sina argument med den klaraste saklighet, hennes forskning är de noggrannaste tänkbara under nästan en hel livstid, och det finns ingen känd motsvarighet till det arbete som hon har lagt ner för att få sonetternas gåta uttydd. Samtidigt bygger hon vidare på en lång rad föregångare, som visat henne vägen, och även dessas arbetsresultat från många decennier visar hon upp.

Så egentligen är hennes hypoteser inte ens nya. Det mesta finns uttryckt tidigare. Redan Calvin Hoffman har på 50-talet framlagt nästan alla hennes hypoteser men i alltför ovetenskaplig och improviserad form utan någon vederhäftig underbyggnad. Man kan säga att hon har gjort en färdig katedralbyggnad efter Calvin Hoffmans och andras skisserade direktiv.

Genom sin vetenskapliga hållbarhet och ytterst solida metodik innebär hennes arbete ett klart genombrott i Shakespeareforskningen. Hon förklarar alla de stora gåtorna, och det enda som sedan återstår är detaljer och enstaka saknade pusselbitar.

I ett fortsättningsarbete, "*New Evidence*", går hon vidare och analyserar resultaten av utforskandet av Anthony Bacons sedan 400 år förseglade brevarkiv. Här saknas dock den vetenskapliga underbyggnad och vederhäftiga metodik som är så imponerande i boken om sonetterna. I detta fortsättningsarbete ger hon sig ut på djupt vatten utan att

ana det själv. Utan att med säkerhet kunna identifiera den hemliga agenten Louis le Doux handstil med Christopher Marlowes utgår hon från att de är en och samma person, och visst finns det indicier för att det är så, men bara indicier, och det krävs absolut mer för att hypotesen om att Marlowe var till exempel både Le Doux och William Hall skall bli vattentät. Sannolikt är dock Louis le Doux just den Louis le Doux av Canterbury av hugenottfamilj som där växte upp tillsammans med Marlowe och som sedan troligen haft en hel del fortsättningsvis med Marlowe att göra. Olika möjligheter finns. Louis Le Doux kan ha varit Marlowes medagent i Frankrike och skött deras papper, vilket man kan förmoda att Marlowe själv inte kan ha gjort utan att det då kunnat uppstå inrikespolitiska risker i England. Det finns mycket att utforska i Anthony Bacons arkiv, och det kan fortfarande innehålla hur oanade hemligheter och avslöjanden som helst.

Eftersom vi i vår Shakespearedebatt definitivt tycks ha halkat in på Marlowespåret är det kanske lika bra att vi presenterar hela fallet från början så koncist som möjligt:

Fallet Marlowe.

Det handlar nu inte om Philip Marlowe, Raymond Chandlers suveränt hårdkokte deckare som aldrig löste ett fall så att hans läsare kunde fatta någonting av det, då ju Raymond Chandler aldrig skrev någonting utom ordentligt packad.

Inte heller handlar det om Scrooges stackars hårt provade kompanjon Marlowe, som ju den skoningslöse Charles Dickens dömde till att efter sin död i all evighet gå och släpa på tunga järnkedjor till varnagel för alla levande och särskilt för den stackars gnidaren Scrooge....

I stället kommer fakta här att presenteras i fallet Christopher Marlowe, född 23 februari 1564 samma år som Galilei och Shakespeare, exakt två månader före Shakespeare och fem dagar efter Galileis födelse och Michelangelos död. Ja, Michelangelo dog och Galilei föddes på samma dag, och Christopher Marlowe föddes veckan efter i Geoffrey Chaucers gamla Canterbury som son till en skomakare med juridiska intressen, och skaldens mor var också enligt vittnen en färgstark personlighet. Han sattes i klosterekola och var tydligen så lysande som elev, att han skickades av ärkebiskopen i Canterbury med ett stipendium till Cambridge, där han som ung man kom i kontakt med alla tidens ledande intellektuella i drottning Elisabeths tidevarv, främst Sir Walter Raleigh, som sökte efter Eldorado i Sydamerika, och Sir Philip Sidney, som var vän med Giordano Bruno, dominikanermunken som brändes som kättare då han framhårdade i sin mening att jorden kretsade runt solen i stället för tvärtom. Giordano Brunos största utmaning mot sin samtid var att han hävdade vetenskapens rätt till sakligt tänkande som viktigare än någon religion, och sådana tankar besjälade alla i kretsen kring Sir Philip Sidney och Sir Walter Raleigh, vilket inkluderade fritänkaren Marlowe.

Han hade skickats till Cambridge för att han skulle gå den klerikala banan, men i stället blev han Englands förste dramatiker och skapade det engelska versdramat, som ju sedan blommade ut ordentligt under namnet Shakespeare. Marlowes första versdrama om den albanske frihetshjälten Skanderbeg har gått förlorat, men hans stora genombrott och hela den engelska dramatikers var "Tamburlaine the Great", ett titaniskt versdrama i två delar och tio akter, som låtsas illustrera den turkiske storkhanen Timur Lenks liv och leverne men som i själva verket skildrar Ivan den Förskräckliges liv inklusive sonmord och alla de andra värsta förbrytelserna. Detta var 1588, samma år som den stora spanska armadan seglade mot England och sin

undergång och England etablerades som världsmakt.

Marlowe åtnjöt sedan fem år av betydande teaterframgångar, främst "Doktor Faustus", som ju två sekler senare inspirerade Goethe till hans livsverk. Han skrev även dramer om Bartolomeinatten i Paris 1572, om Dido och Aeneas, om turkarnas invasion av Malta, och inledde de storartade engelska krönikespelen med den epokgörande "Edward II", där redan hela Shakespearedramatiken förefinns i sin fullfjädrade och färdigt utvecklade form. Han skrev även poesi, enkannerligen kärlekspoesi.

I maj 1593 försvann han spårlöst. Det hette att han hade blivit mördad i ett krogslagsmål. Hans plötsliga försvinnande kringgärdades av ett sus av skandaler. Det kom fram att han hade blivit angiven inför Englands inkvisitionsdomstol, the Star Chamber, för kätteri, hädelser och homosexualitet. Hans egen närmaste kollega, Thomas Kyd, också dramatiker, som han hade samarbetat med och levt tillsammans med, angav själv Marlowe för dessa brott när han låg på tortyrbänken, då man konfiskerat ateistiska skrifter hos honom. Thomas Kyd hävdade att dessa var Marlowes. Denne hade arresterats i mitten av maj men genast blivit fri mot borgen med tillsägelse att hålla sig tillgänglig. Det var att befara, att om Marlowe åkte fast inför inkvisitionsdomstolen, också hans andra fritänkande vänner skulle åka fast för samma inkvisitorer, vilket inkluderade inte bara Sir Walter Raleigh utan även filosofen Francis Bacon och en hel krets av Englands då ledande intellektuella. När Marlowe försvann hade han alltså inte kunnat göra det vid ett lämpligare ögonblick. I och med att han försvann hade inkvisitorerna ingenting att ta på.

Så sent som 1925 hittades den juridiska mordutredningen i fallet Marlowe. Man fann då att ingenting i den stämde och att den var i skummaste laget. Marlowe skulle ha tillbringat en hel dag i sällskap med tre skumma kumpaner, de skulle ha ätit tillsammans och haft en angenäm dag och eftermiddag i ett hus i Deptford, och sedan skulle det plötsligt ha uppstått bråk om räkningen. Marlowe skulle då ha vilat på en säng bakom sällskapet medan de tre kumpanerna skulle ha setat vid ett bord, alla med ryggarna mot Marlowe. Marlowe skulle plötsligt ha angripit den mittersta bakifrån med en dolk, varpå denne den mittersta skulle ha försvarat sig med sin dolk (inklämnd mellan de två andra) och gett Marlowe ett hugg över ögat, vilket Marlowe omedelbart skulle ha dött av. Dödsorsaken så som den skildras i mordutredningen är vetenskapligt medicinskt omöjlig.

Liket av den mördade skulle omedelbart ha smusslats ner i en okänd grav där i Deptford bakom någon knut någonstans, så att ingen visste var det låg. De tre kumpanerna blev alla frikända och frisläppta nästan genast. Alla var anställda av Thomas Walsingham, som var Marlowes närmaste vän och beskyddare, sponsor och arbetsgivare, kusin till framlidne Sir Francis Walsingham, chefen för drottning Elisabeths underrättelsetjänst, som Marlowe själv varit agent för på uppdrag i Frankrike. Kort sagt, ingenting i denna mordhistoria stämmer.

Det var maj 1593. Följande månad inträffar en debut i engelsk litteratur. Ett poem kommer ut som genast blir populärt och älskat genom sitt sköna språk och innehåll, och författaren är en viss totalt okänd William Shakespeare från Stratford, som kommit till London samma år som skådespelare och som ingen visste någonting om. Det skulle visa sig senare att han hade rymt från sin äldre fru i Stratford och tagit risken att söka sin lycka i London på egen hand. Denne William Shakespeare skulle sedermera göra sig känd i London som mäklare, fastighetsägare och förvaltare, skådespelare, regissör, teaterchef med mera, kort sagt, en gedigen teaterman och affärsman med ständigt händerna fulla. Han dog 1616. Sju år senare 1623 utkommer Shakespeares samlade verk, 36 skådespel och en samling episka och lyriska dikter, de flesta av verken aldrig

publicerade tidigare och utan att Shakespeare själv egentligen gjort några som helst anspråk på dem under sin levnad - de som tryckts tidigare hade ständigt brukat komma ut i piratupplagor.

Därmed är fallet presenterat. Var och en drage sina egna konklusioner.

Arden av Feversham.

Detta är ett unikt drama i den elisabetanska dramatiken genom sin fantastiska realism och modernism: intrigen är precis som en av Alfred Hitchcocks roligaste mördarkomedier. Det är en svart komedi där de första fyra akterna går åt för skurkarna till att misslyckas med att mörda sitt tilltänkta offer på alla tänkbara vis ett nästan oräkneligt antal gånger. Huvudskurken är offrets egen hustru, som är nyckfullheten själv: i ena stunden bedrar hon sin äkta man för att i den andra försonas med honom och lova honom vara evigt trogen, varpå hon genast bedrar honom igen och på nytt lejer sina mördare till att ta livet av honom. Hennes älskare hjälper till på bästa sätt men drar sig alltid då och då tillbaka och försöker göra slut och försonas med den äkte bedragne mannen, som är en vän till honom, för att i nästa stund på nytt övertalas av den ampra kvinnans manipulationer till att genomföra mordet. Och offret är inte världens oskyldigaste lamm han heller. Tydligen har hela grevskapet Kent all anledning att önska honom ur livet, då han tydligen lurat av alla grevskapets landägare deras jordar och egendomar. Men de präktigaste karaktärerna är ändå mördarna, tre stycken, en otrolig samling skälmskurkar, där ässet är en viss Will, som är som en karikatyr eller parodi på en superpsykopat.

Hela pjäsen vilar på spänningen i att mordet aldrig lyckas utan bara misslyckas om och om igen, varför det blir som en antiklimax när det till slut i femte akten ändå äntligen lyckas. Plötsligt är det roliga slut, och kvar återstår bara att hänga de fem skurkarna inklusive hustrun.

Vem har då skrivit denna mycket svarta kriminalkomedi? Det är det som är frågan. Den trycktes 1592 utan upphovsman men bygger helt på vad som en gång hände i verkligheten i Feversham omkring 1550, när Alice Arden lyckades mörda sin äkta man med sin älskares hjälp och tre lejda mördare efter många misslyckanden. Pjäsen vibrerar av lokalfärg och äkta liv, krogstämningarna är så genuina att man upplever att alla dessa krogar måste ha funnits i verkligheten, och hela pjäsen bär nästan en dokumentär prägel, om dock kraftigt dramatiserad och teatraliserad till komiska proportioner, som knappast förelåg i verkligheten. Men man får tydligt det intrycket att upphovsmannen måste ha känt till alla dessa platser och miljöer och insupit dem med modersmjölken. Christopher Marlowes far John Marlowe var född i Ospringe vid Feversham 15 kilometer från Canterbury, vart han flyttade senare och bildade familj. Som barn måste John Marlowe ha upplevt hängningen av Alice Arden i Canterbury, sin tids största skandalsensation, och kanske även sett de andra liken dingla i galgen mellan Ospringe och Feversham. Ospringe hör idag till Feversham.

Även för övrigt passar pjäsen bra in i pusslet av Marlowes arbeten. Det är samma makabra humor som i "Juden på Malta" och "Edward II" och har troligen kommit till mellan dessa båda pjäser omkring 1591. Det är Holinsheds krönika som ligger till grund för textmaterialet, samma text som använts till "Edward III", "Edward II" och alla de Shakespeareska krönikespelen utom Henrik VIII; men i "Arden från Feversham" har historien kryddats extra med saftig humor, grälla karaktärsfärger, utomordentliga komediinslag och en spiritualitet som nästan erinrar om "Hamlet". Det är intriger på högsta nivå av avancerat och mycket komplicerat slag, komplotterna är lika utstuderade

och långsökta som i "Hamlet", och allt går precis lika snett som i Helsingör. Pjäsen är klart högt inspirerad, och en ung genialisk dramatiker har verkligen lyckats göra det bästa av en sak som redan i sig lovade mycket genom sin flagranta karaktär av sensationell kvällspress fast redan från 1500-talet.

I nästa nummer skall vi äntligen börja utreda det egendomliga fallet Sir Francis Bacon.

Ahasverus, del 12 : Kejsar Theodosius och Galla Placidia.

Jag har berättat om den passiva apati som besjälade de belägrade i Konstantinopel 1453 inför turkarnas hot och om hur samma fatalism präglade ryssarna de sista åren före det ryska tsardömet fall 1917. I någon mån präglade samma slags undergångsstämning hela det romerska folket under de sista tio åren före Roms fall för goternas välde under Alarik år 410 enligt den kristna tideräkningen.

Den siste romerske kejsaren var den gamle fine Theodosius, en något avmätt och slapp herre, som både hade sina stora förtjänster och sina brister. Hans största förtjänst var att han var den siste som i egenskap av kejsare lyckades ena och sammanhålla det romerska riket i dess enhetliga världsomspännande universella form. Hans största brister var hans förföljelser mot icke-kristna: han fortsatte i Konstantins spår med att insistera på utrotandet av alla hedningar och med att verka för att kristendomen med tiden skulle bli den enda tillåtna och den enda existerande religionen. Ingenting undergrävde det romerska rikets grundvalar mera effektivt än dess odemokratiska intolerans och förföljelse mot upprätthållare av den gamla hellenska kulturens traditioner och mot judar och andra oliktänkande. Ingenting är någonsin mera skadligt för en stat än aggression mot oliktänkande individer.

Han hade en god man vid sin sida, och det var den rättframme hedersmannen och generalen Stilicho, en man som sades vara Germanicus i modern tappning, en duglig fältherre som alltid kämpade för vad han ansåg vara rätt och som därför alltid segrade.

Jag besökte Theodosius det året då han dog, som var 395 enligt den nya tideräkningen. Jag hade hört hur överhängande faran var av att han skulle överlämna riket i delat skick till sina två odugliga söner Honorius och Arcadius, två likgiltiga playboytyper, och jag önskade till vilket pris som helst att ett sådant fatalt öde för det härliga universella romerska riket skulle kunna undvikas. I ett försök att själv göra något åt saken lyckades jag få en audiens hos den gamle Theodosius, som såg mycket äldre ut än han var. Han såg ut som åttio men var inte ens femtio. Till min stora lycka så befann sig också hos honom vid mitt möte med honom den av mig varmt beundrade och avhållne Stilicho. Ytterligare en person som han hade hos sig där var hans älsklingsdotter, flickan Galla Placidia, en dam som jag sedermera höll kontakten med.

"Det sägs om er, att ni är den siste juden i mitt rike," sade kejsaren till mig.

"När den siste juden i det romerska riket dör kommer det tio tusen judar till hans begravning."

"Kan den siste juden i det romerska riket dö?"

"Inte om han sköter sina kort väl."

"Ni lär vara rikets yppersta astrolog."

"Inte så god som Firmicus Maternus."

"Vad förutspår ni om vårt rikets framtid?"

"Att det går åt skogen om ni klyver det."

"Alla andra säger att det går åt skogen om jag inte klyver det. Vad som helst är

bättre än inbördeskrig."

"Är goterna bättre än inbördeskrig?"

"Vi har fred med goterna."

"Kan den freden vidmakthållas om Arcadius flirtar med goterna och Honorius förolämpar dem?"

"Sådant är Stilicho här till för att förhindra."

"Ge hela riket åt Stilicho i stället."

"Han är född vandal."

"Det är rikets enda möjliga räddning."

"Det är omöjligt. Han har alltför många avundsmän som fiender."

"Men han är som en son för er. Han är mera er son än Arcadius och Honorius, rent andligt."

"Ni läser mina tankar. Ni tänker som jag har önsketänkt. Stilicho, min frände, träd fram." Han kom fram till kejsarens sida. "Min vän, här är det romerska rikets ende kloke man förutom du och jag. Han önskar liksom du och jag att du bleve kejsare över hela riket efter mig. Förklara för honom varför det är omöjligt." Stilicho vände nu sin ärliga starkt fårade uppsyn mot mig och sade:

"Min herre, alla greker och romare i riket föraktar mig för min vandaliska börd." Han talade med sin fascinerande skorrande och grova brytning. "Om jag gjordes till kejsare skulle alla rikets församlade eunucker, playboys, parasiter, präster, munkar, hetärer och rika dönickar som en niding vända sig emot mig och lumpet genom gift eller dolkar i ryggen låta mörda mig. Det finns inte en grek eller latinare i riket som inte är min fiende av bördsförakt eller avund. Jag vet lika väl som min kejsare vet att jag är den ende som kan hålla riket samman och hålla germanerna stängen, och detta vill jag också gärna göra. Men jag kan icke göra det som kejsare. Jag kan endast göra det som rikets man nummer två, som kejsarens fältherre. Därför måste Honorius och Arcadius få bli kejsare, ty blir bara den ene det vänder sig den andre med halva riket emot honom. Jag kan betjäna, beskydda och sammanhålla Honorius och Arcadius, och så kan jag sammanhålla riket i ett förenat försvar mot barbarerna. Så kan jag så länge jag lever fördröja det romerska rikets sammanbrott. Men blir jag kejsare dör jag tidigare och bryter riket tidigare samman."

"Förstår du?" sade kejsaren. "Som du ser har vi noga tänkt ut allt. Ingenting sker utom det som är bäst för riket."

"Jag ser och fruktar att det ändå inte är det bästa. Stilicho är älskad av alla rikets soldater, och dessutom kan han umgås med goterna. Får han som kejsare alla rikets dönickar emot sig kan han med sina trupper och goter lätt expediera dem och rädda riket åt framtiden. Han kan anpassa goterna efter det romerska mönstret och inlemma dem i riket. Det kan ingen annan. Och en konflikt mellan rikets degenererade eunucker och byråkrater och goterna måste sluta med rikets sammanbrott, ty goterna är inga eunucker. De har hett blod i sig som måste komma till utlopp, och helst till romarnas nytta och inte till deras skada."

"Riktigt," sade Stilicho, "men vi kan inte riskera någon form av inbördeskrig. Med mig som kejsare skulle det bli krig mellan rikets ungdom, kraft och framtid och dess degenererade skröplighet och effeminering. Kejsaren vill inte offra kyrkan, traditionerna och etablissemanget för rikets framtid och lycka. Han vill förena dem, och det vill även jag. Och därför vill jag inte bli kejsare."

Och tro mig. Så länge jag lever skall romarna och goterna leva i fred med varandra, eller åtminstone skall jag så länge klara goterna och hålla det romerska riket samman."

Jag sade inte vad jag tänkte: "Och när du dör kan ingenting längre hålla Rom

samman och försvara Rom, såvida inte din familj är etablerad som kejsarlig." Ända sedan dess har jag undrat över om jag i alla fall borde ha sagt precis vad jag tänkte. Istället frågade jag:

"Och Galla Placidia?"

Kejsaren lade sin arm om sin dotter och sade:

"Placidia är det Rom som vi värnar om, det eviga Rom, det Rom som alltid skall bestå och överleva vad som än händer. Vad som händer dig, min dotter, skall hända Rom. Din lycka blir Roms lycka, och din olycka blir Roms olycka. Kanske blir du den lyckliga vördnadsvärda modern till ett nytt kejsarligt släkte, eller kanske blir du hustru till en gotisk furste. Men du är Rom, och det Rom som du är som en symbol för kan aldrig lida någon varaktig skada. Du kan uppleva olyckor och lidanden, du kan gråta och förnedras, men du kan aldrig förlora dig själv. Ty Rom har en gång för alla etablerat sig som världens härskarinna, och det har hon gjort enbart genom sin skönhet. Rom är en kvinna, en jungfru, en moder, ett helgon, prövad och osårbar. Vem skall hon tillhöra? En Honorius eller Arcadius, det degenererade bortskämda förslappade Rom? En Stilicho, Roms hopp och ryggrad, dess dygd och försvarare, dess heroiska historia? Eller en got, en barbar, en vandal, Roms hotande mörka framtid? I så fall skall hon vara ljuset i den mörka framtiden, och i så fall skall hon vända det mörkret till ljus. Ty sådan är hon, min Placidia. Hon är tidlös i sin skönhet.

Nå, judiske astrolog, har vi något mera att språka om? Har du något mera att fråga om?"

Det hade jag inte för tillfället, och det var första och sista gången jag fick uppleva den kejsaren, den siste som höll det romerska riket samman. Och han gjorde det med sin blotta personlighet, vad som återstod av den bländande allt besegrande oemotståndliga klassiska traditionella ädla romerska personligheten. Det var den och ingenting annat som hade besekrat en hel värld, och det var den som slutligen dog med kejsar Theodosius den store.

Men den hedervärde vanden Stilicho fick jag träffa igen. Det var i Bologna tretton år senare. Mycket hade hänt under de tretton åren, men i stort sett hade Honorius i Rom och Arcadius i Konstantinopel inte gjort någonting medan Stilicho hade hållit samman riket och upprepade gånger försvarat det, främst vid Florens tre år tidigare mot en förenad här av vilda goter, vandaler, suever, burgunder och alaner. Men kristna ministrar, som dolde sina intriger och ambitioner bakom en officiell yta av fromhet, arbetade för Stilichos avlägsnande, emedan de ej kunde tåla en hederlig man. Ledaren för dessa Stilichos idiotiska avundsmän var en viss Olympius, en kristen fanatiker, som hyllades av Augustinus. Jag befann mig i Bologna när Stilicho kom dit. Det var en åldrad, bruten man. Han satt hela den kvällen i krigsråd med sina närmaste, och vid midnatt blev jag kallad till honom. Han var mycket upprörd.

"Jag hörde att ni befann er här i staden. Jag vet att min natt kommer att bli sömnlös. Därför ville jag tala med er. Min vän, ni är en klok man. Ni är kanske den ende som vid denna stund skulle kunna förstå mig. Jag befinner mig i en fruktansvärd situation. Ni vet förstås om vad som har hänt?"

"Jag vet att den allsmäktige Olympius med er herre Honorius höga välsignelse i Pavia har låtit massakrera alla era församlade bästa vänner och rikets dugligaste styresmän, dess främsta fältherrar, två prefekter för Gallien och Italien, två generaler för kavallerier och infanteriet, kanslern, questorn, finansministern och flera andra, och att deras hem har plundrats och deras familjer bortförts eller våldtagits eller mördats, och att kejsar Honorius själv har förlåtit och ursäktat mördarna. Det är vad jag vet."

"Då vet ni inte, att den enda anledningen till det hela är att den allsmäktige kristne

fanatikern Olympius har förtalat mig för kejsaren och att kejsaren, min myndling och skyddsling, som alltid var som en son för mig, har trott hans skändliga förtal. Sannerligen, den mest kristne ledaren i världen idag är Alarik, barbarernas och goternas vilde hövding! Mina återstående män kräver, att jag omedelbart skall marschera till Pavia, utkräva hämnd, fängsla kejsaren, avrätta Olympius och beröva min kejsare hans ämbete. De menar, att därigenom skulle jag rädda Rom, om jag samtidigt gjorde gemensam sak med Alarik. Men detta kan jag inte göra. Jag kan inte vända mina vapen mot Rom och mot dess kejsarliga purpur. Jag är kristen. Därför kan jag inte anfälla min styvson Honorius och detronisera honom, även om det vore bäst för Rom. Inte heller kan jag göra gemensam sak med Alarik, ty det vore att ge Olympius rätt i hans förtal av mig. Kan du förstå mig? Jag är Roms mäktigaste man, dess enda försvarare, dess enda upprätthållare, och jag är maktlös! Honorius må göra vad han vill med mig, sin fosterfader, men jag kan aldrig skada honom. Och de mina protesterar mot att jag ingenting gör, därför att de inte vill gå under med mig. Vad skall jag göra?"

Jag förstod honom fullkomligt. Hans dilemma var moraliskt. Även om det hade varit bäst för Rom att han omedelbart vidtog åtgärder mot Honorius och Olympius kunde han inte lyfta sitt svärd mot Roms kejsarpurpur, lika litet som han kunde sluta förbund med Alarik, Roms fiende. Han var fruktansvärt ensam. Han kunde bara gå under och i sin undergång dra sina sista återstående vänner, Roms sista ädlingar, med sig i fallet och med dem hela Rom, i det att han, Roms sista försvarare, gav upp och lämnade fältet fritt åt Alarik att spetsa Rom och Honorius och Olympius och alla deras kristna intrigmästarbröder på sitt spjut. Vad kunde han annat göra? Rom själv hade förrått honom, slagit honom i ansiktet och stuckit ett svärd i hans hjärtas innersta, och det hade Rom gjort av avund, låghet och moralisk bankrutt.

Han vägrade ta till vapen mot Rom till sitt eget försvar. Han vägrade att fatta agg till den totalt förledde och svage kejsar Honorius. Hans vänner lämnade honom, och det var snart lätt för hans fiender att fängsla honom. Han sökte skydd i Ravennas katedral, varifrån han lockades ut genom falska förespeglingar av Olympius och därefter omedelbart avrättades. Hans sista ord var en befallning till sina beväpnade vänner att inte gripa till vapen för hans skull. Jag var där när han halshöggs, och jag tror att han upptäckte mig med blicken innan han utan att svikta eller förlora sin värdighet böjde sin nacke för bödelssvärdet.

Så behandlade Rom och dess kejsare dess siste duglige försvarare.

Två år senare intog Alarik och goterna Rom, och de skövlade staden grundligt.

Och Theodosius dotter Galla Placidia blev hustru till Alariks efterträdare, den tappra och rättframme goterkungen Adolf. Men jag bibehöll kontakten med henne.

(forts. i nästa nummer.)

Filmkrönika.

Ettore Scolas senaste film "*La Cena*" (på svenska "Serverat!") med Vittorio Gassman i sin sista roll, (som också framträdde i Scolas genombrottsfilm "Vi som älskade varandra så mycket" i själva huvudrollen) överträffar till och med "Chocolat" i sin mycket mänskliga och varma charm, som i motsats till "Chocolat" här inte går till överdrift utan som håller sig stabilt i en mycket disciplinerad ram - hela handlingen tilldrar sig i en liten restaurang i Rom utan några utsvävningar alls från den raka och jordnära realismen. Filmens form är dess stora anmärkningsvärdhet, då alla restaurangbesökarna är filmens huvudroller - och de är bortåt ett tjog - i en virtuos polyfoni utan motstycke

på vita duken. Allas öden belyses, allas personligheter kommer fram och utmärker sig i drastisk individualism, det mesta är komiskt men även tragedier antyds och döljer sig bakom vackra dräkter - den mest gripande personteckningen är modern som helt saknar kontakt med sin dotter. Scolas förebild var alltid Vittorio de Sica, och i ingen av hans filmer har väl detta framgått tydligare. Formen är den stramaste tänkbara i en tidens och rummets fullkomliga enhet, och ändå har han i denna enda kammare lyckats pressa in ett helt universum av levande underbar mänsklighet. Till och med japanerna, som öser ketchup på sin spaghetti bolognese, framstår som fullkomligt levande och har lika stor roll i spelet som alla de andra. Vittorio Gassman har en sorts förenande funktion av att binda ödena samman, en stamgäst sedan femton år som vet hur livet går till på restaurangen och som vandrar mellan borden och säger precis rätt saker på rätt plats; men det är ändå till slut musiken som förenar samtliga i en fullkomligt svindlande kamerasekvens, när kameran glider omkring i hela restaurangen och får med varenda en medan de lyssnar till ett framförande av en Mozartsonat för flöjt och harpa, som servitrisen beställt till sin systerdotters födelsedag.... Underbarare kan inte livet bli på en italiensk restaurang.

En helt annan sorts film är Bille Augusts nya *"En sång för Martin"*, en film av särskilt intresse för göteborgare, då ramen för dess handling är Göteborg. Huvudpersonen-dirigenten Martin Fischer har gjorts påfallande lik Neeme Järvi, det är Sveriges Nationalorkester, dvs. Göteborgsfilharmonikerna som hela tiden spelar, man får flera gånger se vår tacknämliga japanska harpist i närbild, och endast konsertmästaren (utom Sven Wollter) stämmer inte riktigt. Sven Wollter gör dirigenten som drabbas av Alzheimers sjukdom, en roll som han genomför med praktfull konsekvens: han har aldrig varit bättre. Han blir kär i konsertmästaren Viveka Seldahl, en förtjusande blondin, men båda är gifta på var sitt håll och har barn. Ändå blir det skilsmässa, då de älskar varann så mycket, och först därefter uppträder de första alzheimersymptomen hos världsdirigenten-kompositören. Sedan bär det bara kroniskt utför med svindlande konsekvens, och hela spektrumet av alla ett äktenskaps traumafaser då den ena parten är sinnessjuk exponeras med plågsam realism.

Men detta är inte bara en film om Alzheimer. I själva verket är historien osannolik. Mig veterligen har det aldrig hänt att en musiker drabbats av just Alzheimer. Andra sjukdomar, ja, såsom multipelskleros, schizofreni, parkinson och vad som helst men inte Alzheimer. I synnerhet har det nästan aldrig hänt att en kompositör drabbats av någon sinnessjukdom. De har brukat drabbas av syfilis ibland, men det egentligen enda exemplet på rejäl sinnessjukdom bland kompositörer var Robert Schumann, och han var så pass medveten om det själv att han omedelbart försökte begå självmord. Inom litteraturen påträffar man hur mycket sinnessjukdom som helst, där kan vem som helst bli hur gaggig som helst, titta bara på Ezra Pound och Ernest Hemingway, som båda tappade minnet, hamnade på hispan och försökte ta livet av sig, vilket inte alltid är så lätt när man är sinnessjuk. Men sinnessjukdom och musik går i regel bara inte ihop, då musik om något har förmågan att göra hjärnan klarare och framför allt självkritisk, som en sorts alert bevakningsmekanism mot den egna personligheten.

Men filmen handlar i första hand just om musik. Hela Ulla Isakssons alzheimerroman kan verka hur förljugen och oövertygande som helst, men där finns en scen som är den sannaste i hela filmen. Det är slutsekvensen när filmtexterna kommer. Där har den stackars magnifike Sven Wollter genom hela filmen kämpat med sin opera och sin Alzheimer och bara fått till stånd ett litet fragment av sitt magnum opus, och så visar slutsekvensen honom åter på dirigentpulten plötsligt dirigerande den färdiga operan - genom hela filmen har man bara fått höra ett löst fragment, och så med ens i finalen är

hela musiken komplett med solister och allt. Effekten är överväldigande. Plötsligt stämmer filmen, plötsligt blir den verklig, plötsligt stämmer allting - allt det föregående var bara nonsens.

Och det är kanske så man borde tolka Bille Augusts mästerverk - en dokumentär över de oändliga lidandena som måste gås igenom för att skapelseprocessen ska kunna lyckas. Slutsekvensen är bara ett fragment, ett litet hörn i nedre delen av filmduken, men den förlöser hela filmen och visar, att skapelseprocessen i alla fall äntligen har nått fram till sin lösning, som efter en lång, intrikat och hopplös ekvation, som plötsligt visar sig stämma.

En annan liknande problemfilm men av helt annat slag var "*Red Corner*" (på svenska "Röd makt" - en totalt misslyckad översättning) om Kinas intrikata rättssystem. En tontig amerikan på affärsresa i Peking går i säng med en nattklubbstös och vaknar upp följande morgon med henne död bredvid sig i deras säng, och naturligtvis åker han fast för mordet, varpå han bara betar sig tontigare och tontigare ju mer övergreppen mot honom tornar upp sig. Antagligen skulle en amerikan bete sig just så i en sådan situation - han begår bara misstag, av vilka det mest fundamentala av alla, att bli arg och börja skrika, han upprepar hela tiden utan att någonsin lära sig. Han spelas av Richard Gere, och det är faktiskt hans bästa roll. Han ska göra en dum amerikan, och liksom Sven Wollter med sin alzheimerkaraktär lyckas även Richard Gere alldeles magnifikt. Men det intressanta med filmen, som alla kritiker tycks ha missat, är inblicken i det kinesiska samhället och hur det fungerar rent mentalt. Plötsligt uppträder det försonande drag. De försöker verkligen, de är intresserade av rättvisa, de ger denna idiotiska amerikan alla chanser, fastän de klår upp honom ibland, vilket han faktiskt tigger om, och den lilla kvinnliga försvarsadvokaten, som utses av partiet till att försvara honom, gör en oförglömlig rollprestation i sin presentation av en fullständig kinesisk karaktär med all dess förfining, finkänslighet och totala brist på all den amerikanska vulgaritet som hela västerlandet storknar av. Denna kinesiska partidocka får liv, det vaknar känslor hos henne utan att hon vill det själv, och plötsligt spricker det ut en bedårande blomma som man aldrig glömmer. Allt ordnar sig i slutet, och Richard Gere börjar själv till och med genomskåda de amerikanska schablonlögnerna, men även här har det kostat åtskilliga mödor och lidanden för att komma fram till en trots allt underbar lösning.

En liknande rollprestation men av helt annat slag gör Sharon Stone i "*Diabolique*", en amerikansk modern version av Clouzots svartvita mästerverk från 50-talet, som faktiskt inte är så usel som man lätt kan tro. Historien bakom denna mardrömsthiller om två kvinnor som gemensamt tar livet av sin ömsesidiga odrägliga älskare, rektorn på deras skola där de arbetar som lärarinnor, av vilka den ena rentav är gift med honom, är samma franska författarpar som skrev boken bakom Hitchcocks "*Vertigo*" och är faktiskt i klass med den svindlande intrikata och melankoliska psykologin i "*D'entre les morts*". Det intressanta med denna Hollywoodversion (av två under de senaste åtta åren) är Sharon Stones gestaltning av den iskallt beräknande hårdingen av damerna och hennes karaktärsförändring. Man tror henne inte i stånd till någon mänsklig känsla, men plötsligt, när hon får veta att deras mördade man bedragit dem båda med en tredje, uppträder det känslighet hos henne och hon blir en annan. Det räddar filmen.

Emellertid är sådana konstruerade deckare så långt från verkligheten som man kan komma. Betydligt närmare verkligheten är då en i sin konstruktion så artificiell film som den engelsk-makedoniska "*Innan regnet faller*" från 1994, som plötsligt i år blivit så aktuell genom kriget i Makedonien, som denna film redan skildrar innan det ännu hade börjat. Trots sin karaktär av nästan science fiction är dock denna film så jordnära och

verklighetsnära som man kan komma i sin täta emotionella laddning alltigenom, med sina svindlande kontraster av ljuvt romantiskt klosterliv i undersköna naturomgivningar mot barns glada lekar med döden, med k-pistar och med sköldpaddor som tanks, med den fullständigt oöverträffbara scenen i Londonrestaurangen där kriget plötsligt gör entré i en svindlande polyfoni av uppgörelser, den vackra Katrin Cartlidge med sin man, en kypare med sin älskare, en hovmästare med sin Ulster-bakgrund och jugoslaver med varandra, alltsammans kulminerande i en orgie av utbrott och överraskningar som tornas på varandra. En helt överväldigande genialisk final är sedan kronan på verket för denna ytterst välkomponerade film, där dialogen hela tiden är minimal, (den unga prästen i första delen har tigit i två år,) där behärskningen och tätheten i de laddade känslorna överträffar våldet i spänning, och där storyn inte stämmer men just därför gör ett så mycket starkare och överväldigande realistiskt intryck - en av 90-talets mest genialiska filmer, signerad Milcho Mančewski.

En annan historia, som har större verklighetsanknytning än vad gemene man kan föreställa sig, är den ofta filmatiserade mycket romantiska romanen av Charlotte Brontë "*Jane Eyre*". Den klassiska och mest romantiska filmatiseringen förblir den med Orson Welles och Joan Fontaine från 1944, men även den senaste av Franco Zeffirelli är sevärd främst genom regissörens kända förmåga att skapa vackra bilder - rent sceniskt överträffar han alla de tidigare, om man dock saknar Orson Welles dramatik. Emellertid har ingen av de åtminstone fyra filmatiseringarna nått upp till romanens oöverträffbarhet. Verklighetsbakgrunden är denna:

Charlotte Brontë var en stor beundrare och hemlig älskare av den kände författaren Lord Edward Bulwer-Lytton. Denne hade det ödet att vara gift med en vansinnig hustru. Man kan i romanen "*Jane Eyre*" spåra fröken Brontës hemliga kärlek för den store romantiske författaren och tolka romanen till hennes spekulationer över ett eventuellt förhållande med honom inkluderande problematiken med hans galna hustru och allt - en utsäglig tragedi, men svindlande romantisk.

Men den bästa och vackraste filmen som går nu är något helt annat - Terence Davies' filmatisering av Edith Whartons roman "*The House of Mirth*", "Glädjens hus", med Gillian Anderson i huvudrollen, mera känd som agent Scully i serien Arkiv X. Hon gör dock sin debut som seriös aktris med den äran - och mer än så. Historien om Lily i Glädjens hus är som en förhöjd Anna Karenina, och Gillian Andersons utspel när stundom höjder som för tankarna till Greta Garbo. Det är ingen äktenskapstragedi det handlar om, olycklig kärlek förekommer men är inte direkt allvarlig, Lily gör inte ens någon skandal, utan, som hon säger själv, det är de små förseelserna som kommer henne på fall. Ingen är heller direkt elak i filmen, ingen är enbart ond eller god, och ingen vill något ont, men ändå blir tragedin fullt jämförbar med Anna Kareninas, och skulden till det hela ligger egentligen enbart hos det sociala trycket, den etikettslag som alla lyder under, allas oförmåga till att undanröja det vackra skenets omänskliga lögnaktighet.

Men framför allt är detta en kvinnofilm och storslagen som sådan, kanske en av alla tiders främsta. Det handlar om integritet först och främst - Lilys undergång beror egentligen enbart på hennes vägran att kompromissa med den absoluta renhårigheten. Ingen följer etikettens stränga lag mera konsekvent än hon. Andra gör sig skyldiga till vänsterprassel, de skvallrar fult, de begår övertramp och förgår sig, men inte hon. Hennes älskade advokat, ungarlen Eric Stoltz, (äntligen får han göra en anständig roll!) är den enda som delar den absoluta renhårigheten med henne, men just därför kan de aldrig få varandra - de tar för mycket hänsyn, och hon vet dessutom att en annan älskar

honom utan att han vet att hon vet det...

Det är kanske viktigt att notera att detta är en engelsk film, fastän alla aktörerna är amerikaner. Den är helt engelsk-producerad och inspelad i Skottland (Glasgow Castle) utom några scener i södra Frankrike. Inte utan betydelse är även musiken - idel smäktande juveler av Mozart, Corelli, Rossini, Haydn utom det viktigaste ackompanjemanget av alla: andra satsen ur Alexander Borodins andra stråkkvartett. Även slutscenen kommer att gå till filmhistorien i sin utsägliga nästan Vermeerska innerlighet.

Kalender, juni 2001.

- 1 : Marilyn Monroe (Norma Mortensen) skulle ha fyllt 75.
- 2 : Stacy Keach 60 år.
- 6 : 40 år sedan Carl Gustav Jung dog.
- 10 : Prince Philip, hertig av Edinburgh, 80 år.
 - Terence Rattigan 90 år.
 - Frederick Loewe 100 år ("My Fair Lady")
- 12 : Chick Corea 60 år.
- 15 : Harry Nilsson 60 år.
- 17 : Ken Loach 65 år.
- 18 : Jeanette MacDonald 100 år.
- 22 : Det nordirländska parlamentet fyller 80 år.
- 25 : 125 år sedan de "dog med stövlarna på" vid Little Big Horn.
- 28 : Mel Brooks 75 år.
- 29 : Prins Bernhard av Nederländerna 90 år.
 - 60-årsminnet av Ignace Jan Paderewski.

Tack för Max Reger (insändare)

För mig har Max Reger och hans avancerade musikproduktion alltid utgjort det mest intressanta och spännande som finns i all musik efter Johannes Brahms. Tack för Max Reger och för att Fritänkaren äntligen uppmärksammar honom. Mot Max Reger framstår Richard Strauss som ytlig och Sibelius som en amatör. All musik av Max Reger är frapperande genom sin djupa genomtänkthet och ytterst noggranna detaljering - aldrig att ett pukslag inte är berättigat, att cymbalerna bara står för effekter, att orkestreringen inte är fullödigare än till och med hos Berlioz, eller att en enda ton i den överskådliga polyfonin är onödig eller bara ornamental.

Det är min bestämda åsikt att Reger förstördes genom militarismens framfart. Han tvingades in i en militärtjänst som innebar motsatsen till allt vad han var funtad för, hans hälsa tog därigenom så mycket stryk att han aldrig repade sig, och första världskriget var som gjort just för att sådana som han skulle gå under - vilket ju så många av alla Europas då ledande unga talanger gjorde.

Skrota all militarism och odla musiken i stället! Gör det till en fritänkarslogon!

Lycka till i fortsättningen,
önskar en läsare.

Festresan, del 3.

Snöfälten täckte hela Tyskland, och Österrike var rena Snödrottningens hem med granar och träd bägnande av snödrivor. Jag hade tur med resällskapet. Min reservation hänvisade mig till en tråkig sittplats vid en gång, som jag genast övergav för att uppsöka en kupé. Jag fann en med en trevlig ung man från Serbien. Han hade varit på besök hos sin tant i Hamburg och var nu på väg hem med diverse saker i bagaget, bland annat en äkta Jack Daniels. Denna ädla whiskey från Tennessee är den äldsta och genuinaste i Amerika och inte ens någon bourbon. Emellertid doftade den ännu bättre än den smakade. Själv bjöd jag på min megaflaska Martini Rosso, och sålunda hade vi det hur trevligt som helst hela kvällen, tills ett ungt tyskt par kom på i Hannover som skulle flyga till Dominikanska Republiken från Regensburg. Så vi slapp dem redan i Regensburg.

Först på andra sidan den ungerska gränsen bortom Hegyeshalom upphörde snölandskapet, men det regnade snöblandat regn och var kallt och ruggigt. Ingen vår någonstans i sikte.

Sakta rullade tåget in på Keleti Pu-stationen, och man var hemma i Budapest igen. Lyckligtvis var allting sig likt, och jag tog genast in på järnvägsstationens restaurang 'Baross', som numera till och med har en adress på Internet. Givetvis föll man genast för kycklingen i paprikasås med nudlar, samma rätt jag hade senast för 2 år sedan. Pianot stod tomt mitt i salongen - det var ingen pianist idag. Men det var det enda som saknades. Lunchen var lika förträfflig som den i Köpenhamn igår varit misslyckad och lika billig som gårdagens varit dyr: bara 1500 forint med rött vin och kaffe! Så god valuta för pengarna får man aldrig väster om Ungern. Ändå hade Ungern blivit dyrare: man klarade sig förr på halv västerländsk budget, men nu närmar det sig tre fjärdedelar.

Kort sagt, resan hade på alla sätt börjat förträffligt och värdigt, och nu var det bara att hålla stilen. Men skulle det gå under den kommande natten genom Jugoslavien?

Min vän Sasja hade varnat mig för omständigheterna: knökade tåg, och problem på vägen. Men man måste ju igenom. Vid gränsposteringen Ungern-Vojvodina utspann sig dramatiska scener: folk som protesterade högljutt mot visumtvånget och ställde till med demonstrativa uppträdanden som pågick i timmar. Men i stort sett förflöt resan lugnt. Det blev ännu en natt utan säng i trängsel med praktexemplar av jugoslaviska surkålstanter och fyllon, men man överlevde och kom över gränsen. Det hördes ingenting från striderna i Makedonien då vi var långt norr om. Men det pågick en högljudd politisk debatt längre fram i tåget där beresta jugoslaver tydligt kom med argument både på tyska, engelska och svenska utom ryska och serbokroatiska. Tyvärr kunde jag inte uppfatta närmare vad debatten egentligen rörde sig om, men både ryska och turkiska maffior diskuterades utom förhållanden i Finland, Baltikum och Polen.

Den bulgariska gränspolisen nöjde sig med att ge en vanlig enkel stämpel i passet. Inga visumproblem. Därmed var hela resans svåraste detalj undanstökad: man hade Jugoslavien bakom sig.

Det var inte varmt i Bulgarien, och alla vårtecken lyste med sin frånvaro. Diana tog emot mig med högsta grad av gästfrihet som vanligt och bjöd genast på riktig rakía och lunch med rödvin utom alla de vanliga bulgariska ingredienserna: peperonis, yoghurt, sallad, vit ost och tjockt bulgariskt bröd. Festen började omedelbart.

Det var ju 1 1/2 år sedan jag senast var i Bulgarien, och mycket hade hänt under tiden. Laglösheten hade tilltagit parallellt med välståndet. Precis i dagarna pågick inte bara det makedoniska kriget i granngården utan hade fyra ryska diplomater utvisats för spioneri. Detta är någonting fullständigt sensationellt, då Bulgarien och Ryssland alltid

haft de närmaste tänkbara vänskapsband. Att de spionerar för varandras räkning har alltid varit en självklarhet. Men nu har alltså plötsligt Bulgarien satt streck för räkningen, och även Moskva har omedelbart utvisat fyra bulgariska diplomater. Detta har glatt Vita Huset och Pentagon, och CIA håller nu på att etablera ett kontor i Bulgarien. Bulgarna själva påstår att Bulgarien nu håller på att bli Amerikas 53:e stat.

Även EU börjar mer och mer nåderikt omfatta Bulgarien. Från och med påsk i år behöver bulgarerna inte längre visum för att besöka EU-länder, men i stället skall de ha många andra papper i ordning: papper på att de har arbete, papper på sin hälsa, papper på att de har betalat sin skatt, inkomstskatter, och så vidare. Så visst är en bulgar välkommen till EU. Det är bara mera komplicerat än någonsin.

Samma kväll gick vi på konsert. Det var ett helt och hållet engelskt program med musik av William Walton, Joseph Haydn och Edward Elgar, men det intressanta var solisten-dirigenten, en ung sprudlande entusiast vid namn Robert Cohen. Han uppträdde utan frack men i stället i en lätt och luftig mörk kostym med fluga, och man förlät honom detta när han framträdde som sin egen solist i Haydns cellokonsert i D-dur opus 101. I sin lättare kostym var han mycket friare att både dirigera och ekvilibristiskt traktera cellon än han varit i stjärkrage. Han är bara omkring 35 år och redan ett världsnamn och lika säker som solist som dirigent och lyser av generös entusiasm och hjärtlighet. Efter William Waltons läckra Henrik V-svit och Haydnkonserten gav han två extranummer som solist, som ensamma var värda hela konserten: två satser av Bach. Andra halvlek gavs Elgars underfundiga och bitvis överväldigande vackra Enigma-variationer. Den bulgariska publiken reagerade med himlastormande entusiasm, och han skulle just inleda den vackraste Enigma-variationen som extranummer när det började storma utanför. Knappt hade inledningstakterna påbörjats, så blåste plötsligt ett väldigt takfönster upp, och regnet kom vräkande in över publik och kontrabasisterna. Eftersom ingen kunde stänga fönstret, som blåst sönder, var det bara att avbryta. Men Robert Cohens musikskap och hans redan två extranummer skulle förbli oförglömliga.

(forts. i nästa nummer.)

Tokresan, del 11 : Romersk Marathon.

Det visade sig sedan vara svårt att ta sig tillbaka till Rom från Assisi igen, ty det verkade inte gå några tåg till Rom från Assisi utan bara från Rom till Perugia. Emellertid fanns det tåg till Florens, så det var bara att sätta sig på ett av dem och så äntligen få uppleva Florens igen.

Där var det stökigt värre. Hela Florens verkade vara i farten på den ytterst myllrande järnvägsstationen denna palmsöndagsafton, då tydligen hela Florens skulle resa någonstans samtidigt. Emellertid fann jag ett udda tåg utan supplement till Rom, vilket dock inte gav mig någon tid över för Florens.

Desperat försökte jag få tag i Annie i Rom. Jag hade fått tag på hennes dotter, som berättat att hon skulle vara borta hela lördag-söndag, men hon tycktes inte heller komma hem på kvällen. Från Rom försökte jag vid ankomsten flera gånger omkring klockan 10 men utan resultat. Till slut ringde jag Paolo. Han, som aldrig svarar annars och som aldrig är hemma, svarade genast.

Vi kom överens om att träffas vid hans tunnelbanestation. För att komma dit måste man ta tunnelbanan. För att komma ner i tunnelbanan måste man ha en biljett. Förra årets mardröm upprepade sig: det fanns ingen biljettkassa, det fanns ingen

biljettförsäljare, och biljettautomaterna vägrade samarbeta eller vägrade ge växel. Man fick jaga iväg över hela stationen för att hitta någonstans var man kunde växla till sig biljettpengar, och ett annat spanskt par var i precis samma bryderi och sprang också omkring och velade, totalt saboterade av det odugliga lokala biljettsystemet.

Till slut kom man dock iväg med eller utan biljett, och vid rätt stationsmyning väntade Paolo. Han tog gästvänligare emot mig än någonsin, bjöd på spaghetti, vin och sprit och gav mig husets nycklar, min första säng att sova i på tre nätter, och den första tillgången på rinnande vatten och en dusch sedan jag lämnat Grekland för tre långa svåra dygn sedan. Det kan svårigen finnas någon större kroppslig njutning än att bli ordentligt ren efter att ha varit ordentligt smutsig.

Jag hade lovat Paolo att vila hela måndagen, men första dagen i Rom gick det bara inte. Naturligtvis måste man ut och springa runt hela staden med förödande konsekvenser för fötterna, som inte tålde en sådan grym romersk behandling. Man drogs till en början direkt ner till Peterskyrkan, som bara ligger en halvtimmes promenad från Paolos bostad, Paolo hade sagt att pilgrimsinvasionen för år 2000 inte var så farlig, men jag kunde omedelbart konstatera motsatsen. Köerna in till Vatikanmuséerna sträckte sig flera kilometer ända från Berninis kolonner till ingången, och att alls komma in i Peterskyrkan var nästan omöjligt. Men det hela var välorganiserat från Vatikanens sida. Överallt fanns det vakter som hunsade med pilgrimerna, kommenderade dem att lämna ifrån sig kassar, förbjöd fotografering, körde upp turister som slagit sig ner för att vila och uppvisade en anmärkningsvärt stram disciplin.

För en gångs skull var Peterskyrkan full av folk. Där rådde liv och rörelse överallt, och stannade man tillräckligt länge kunde man säkert få höra de flesta av alla världens språk inklusive ens modersmål vilket det än var.

Man kommer inte ifrån det. Peterskyrkan förblir världens invändigt pampigaste byggnad och hela Renässansens huvudverk, (ehuru kostnaderna för dess konstruktion finansierade genom avlat resulterande i Luthers reformation även blev den katolska kyrkans genom tiderna svåraste huvudvärk,) magnifikt krönt av den svindlande kupolen som bär signaturen Michelangelo, världens kanske mest underbara arkitektoniska skapelse genom tiderna.

För att få distans till all denna den katolska kyrkans materiella härlighet gick jag därifrån direkt och hälsade på hos Giordano Bruno där han står hotande allvarlig med sin astronomiska sanning om att alla stjärnor bara var andra solar och kanske större solar än solen, för vilken kätterska uppfattning han brändes på bål av katolska kyrkan år 1600 medan Peterskyrkan höll på att fullbordas. Av alla skandaler i kyrkans historia med förföljelser och kättarbål och inkvitioner är kanske mordet på vetenskapsmannen-filosofen-humanisten Giordano Bruno den värsta. Med på hans staty rest 1889 finns även John Wycliffe och Jan Hus.

Därifrån gick vägen till den undersköna jesuitkyrkan Giesú, som jag funnit stängd och låst förra gången. Detta var en av de kyrkor vars byggnation genomförts genom den olycklige kompositören Gesualdos förordnande och finansiering som bot för hans mord på sin hustru och hennes älskare i hennes säng. Kyrkan är en sevärdhet. Dess koloratur är trolsk till sin stämning, och freskerna i taket (utförda av en viss Garilli) är spektakulära genom sin tredimensionella effekt. Man kan studera dem hur länge som helst utan att bli klok på hur de rent tekniskt är utförda. De är helt otroliga.

Därefter gav fötterna upp. Med nöd kunde man ta sig fram till Stazione Termini för att där informera sig om resan till Florens på onsdag och sedan släpa sig den närmaste vägen hem via Via Veneto, Piazza di Spagna med Keats' skära hus där han dog (med

naturligtvis en modebutik som heter Byron precis bredvid med enbart skjortor), över floden och tillbaka upp för bergen mot Monte Mario, där man hemma hos Paolo äntligen gick i mål efter ett sannskyldigt romerskt Maratonlopp i sandaler.

Jag fick tag på Annie under eftermiddagen och, vad som var viktigare, jag fick någon att svara i telefonen hos Kerstin. Det var hennes systersonson Anders. Kerstin hade avlidit den 17 december 82 år gammal efter många års tapper och outtröttlig kamp mot livets ständigt alltmer överväldigande odds. Ensam i sitt stora underbara hus med självförsörjande trädgård hade hon hållit stånd mot ständigt växande svårigheter i form av sjukdom, astma, hjärtbesvär, skatter, förfärligt heta somrar och en omöjlig arbetsbörda i 17 år efter sin makes bortgång innan hon till slut måste ge sig. Hösten '98 tog hon emot mig sista gången, förra våren orkade hon bara svara i telefon men inte träffa mig, och i oktober i höstas svarade ingen längre i telefon. Till all lycka var nu Anders på plats för att kunna svara i telefon och ge mig alla detaljer. Utan tvivel hade hon haft ett finger med i det hela från sin himmel och ombesörjt saken. Det var ingen slump att han, som annars bor i Stockholm, var där just nu när jag var i Rom två dagar. Eller var det? Inget klart svar kan någonsin ges på metafysiska frågor.

Han tog gästvänligare emot mig än någonsin, bjöd på spaghetti, vin och sprit och gav mig hustets nycklar, min första säng att sova i på tre nätter och den första tillgången på rinnande vatten och en dusch sedan jag lämnat Grekland för tre långa svåra dygn sedan. Det kan svårligen finnas någon större kroppslig njutning än att bli ordentligt ren efter att ha varit ordentligt smutsig.

Konvalescensresan, del 17: Avslutning.

Vinskörden var över. Hela veckan hade Achille stigit upp tidigt varje morgon och arbetat från 8 till 18 med att skörda vindruvor med endast en kort paus för en tallrik spaghetti mitt på dagen. Han är 79 år och vid bästa möjliga vigör. På detta sätt kan han fortsätta hålla stilen till de 100.

Cristina tog mig på kvällen med till sina vänner. En av dem körde oss denna lördag kväll i sin bil ut i landskapet. Vi skulle till en fest någonstans. Ingen utom föraren visste var det var, och han var själv osäker på vägen. Vi åkte i all oändlighet, och klockan blev 11.

Efter mycken osäkerhet hittade vi till sist rätt. Det var en sagolik villa uppe bland kullarna mellan Pastrengo och Bardolino mitt i Bardolinos vindstrikt med en fantastisk utsikt över sjön. Det var rena paradiset.

Men hur hade mänskorna handskats med detta paradiset? Festen visade sig vara rena rave-partyt. Discomusiken dånade värre än vanliga gatuborrningsmaskiner, och det var bara repetitivt dunk för högsta volym utan melodi och helt utan känsla. Där dansade man och drack man.

Och där träffade jag Maddalena, den vackraste av Cristinas vänner, som jag träffat i våras, då vi redan funnit varandra. Vi försökte prata med varandra där mitt i korselden från hjärntvåtscentralens huvudsprängningsterapi, men det gick inte. Det var bara att gå ut därifrån med fingrarna så djupt in i öronen som möjligt.

Maddalena blev kvar där inne. Hon var yngre än jag och ännu inte lika allergisk mot motsatsen till allt vad musik, känsloliv och kärlek innebär. Denna motsats är dödandet av känslorna, och världens bästa vapen i detta dödande idag är vulgärdiscomusiken. Hur folk frivilligt kan ägna sig åt denna själens självdestruktivitet kommer jag aldrig att kunna förstå.

Det var resans sista chock. Den kunde överlevas genom att man kunde slippa ifrån den, liksom från de ukrainska fnasken i Istanbul, de ukrainska fnasken i Athen, som min vän från Taiwan råkat ut för, och de ukrainska fnasken i Rom, som Paolo och jag sett från vägen och som han sakkunnigt definierat just som ukrainska fnask. De hade kantat hela Via Colombo in till staden från Via Laurentina. Dessa ukrainska fnask var en sällsamt grotesk följetongkrydda under resan som dock aldrig utgjorde någon direkt fara, då ju faktiskt det enda farliga med fnask över huvud taget är det som enbart kommer inifrån en själv.

Värre var det med de uniformerade gamarna och stölden i Venedig, de tre ekonomiska katastroferna som gjorde denna resa till min ekonomiskt mest fatala någonsin. De gav mig tre processer på halsen att ta i tu med i Sverige: två genom UD mot den rumänska respektive italienska ambassaden, och en genom mitt försäkringsbolag. Någon liknande brydsam skörd hade jag aldrig tidigare hembragt från någon av mina resor.

Av dessa katastrofer var givetvis stölden i Venedig den värsta. Kanske den aldrig hade ägt rum om jag i stället för Venedig och Verona hade valt att fortsätta som normalt ut till Sicilien? Detta öde var kanske Siciliens straff mot mig för att jag för första gången någonsin svikit henne.

Sista natten i Verona hade jag en dröm. Jag var på resa någonstans långt hemifrån, och ödet fogade det så att jag blev den ende som kunde ta över ledarskapet för en metodistförsamling, vilket gav mig ansvaret för en hel liten kyrka, församling och prästgård - det var hur idylliskt och vackert som helst. Jag lät mig övertalas till att axla detta ansvar.

Första söndagen som församlingens ledare gick allting på tok, och jag blev allt utom lynchad. Alla vände sig emot mig, blev mina fiender, hotade med processer, hånade mig och slog mig. I det längsta försökte min närmaste vän övertala mig att ändå hålla ut och fortsätta, men jag hade bara en sak att göra: att resignera och återvända hem.

Drömmen var en sorts illustration och summering av hela resan. Det hade varit hur vackert och angenämt som helst, men allt hade lett in i bara hopplösa katastrofer.

Lyckligtvis hade man den möjligheten att kunna fly från alltsammans med ursäkten att man hade hem och plikter att återvända till. Och det skulle bli skönt att få göra det efter en sådan resa.

Åtterresan var dock inte helt fri från överraskningar, den ena mer ironisk än den andra.

Nattåget från München till Köpenhamn var ett sittåg och nästan folktomt. Dock förekom det en och annan passagerare i vagnen. Småningom uppenbarade sig även en konduktör. När han kontrollerade en mexikanare några kupéer ifrån förklarades jag av skräck när jag hörde vad som diskuterades: detta tåg krävde en supplementavgift!

Så långt hade man klarat sig och trott hemresan vara säkrad, och så står man med ens inför giljotinen i oundviklig påtaglighet! För att hugga till med mitt älsklingscitat av Sven Stolpe: "Naturligtvis förlorade jag genast hela fattningen fullständigt." Jag hade bara 38,000 lire samt en del mynt, mest ungerska. Skulle konduktören kasta mig av tåget genast?

Konduktören kom och var gravallvarlig, som om han visste på förhand att han kom för min avrättning. Det var hela resans allvarligaste konduktör. Nej, jag hade ingen reservation. Det blev 9:50 D-mark. Jag kapitulerade totalt, framhöll mina 38,000 lire, grävde bland mynten, lovade ge honom alltsammans, förklarade alla mina stöldhistorier.... Konduktören sade kallt att 38,000 lire inte var tillräckligt. "Nåja," sade konduktören, "det får vara för den här gången, men kom ihåg nästa gång, att detta tåg

kräver en supplementavgift." Och han gick.

Efteråt slog det mig: 9:50 D-mark var ju bara 9500 lire! Och jag hade erbjudit honom allt jag hade! Vi hade båda räknat alldeles fel! Sålunda sparade jag 9:50 D-mark och kunde avsluta den sista ödesdigra etappen hem. Det gick inte att hålla sig för skratt.

I Helsingborg gällde det minuterna. Jag hade en halvtimme på mig att hitta en Handelsbank, ta ut pengar, köpa biljett och hinna med tåget. Även här var turen på min sida: det låg en Handelsbank på Stortorget mitt framför Magnus Stenbock fem minuter från stationen.

Hemma väntade den sista ironiska överraskningen. När jag packade upp mitt bagage hittade jag bland dokumenten en biljett till Roms kommunaltrafik. Jag hade sparat den sedan förra året och haft med den under hela resan. Således hade jag haft en biljett i väskan i Roms tunnelbana utan att veta om det, när man tog mig på bar gärning utan biljett.

Två dagar efter hemkomsten kunde jag posta erforderliga skrivelser och rapporter till rumänska och italienska ambassaderna, UD och försäkringsbolaget. Sedan var det bara att vänta på slutskörden av denna min värsta skandalresa hittills.

P.S. Artigast var Rumänien. De hade full förståelse för att jag råkat ut för korrumperade konduktörer men kunde tyvärr inte spåra individuella sådana, då dessa naturligtvis allesammans nekade.

Från Roms tunnelbana fick jag efter mycken korrespondens omsider en ursäkt. Alltid något.

I Venedig hade jag ju redan gjort allt vad jag kunnat, så där fanns lika litet att hämta som i Rumänien. Återstod Försäkringsbolaget. De vägrade ersätta mig med ett enda öre.

Alltså bytte jag försäkringsbolag efter tjugo års obruten lojalitet utan en enda skada.

Slut.

Hårda bandage i Himalaya, del 6: Mysteriet med det abnormala vädret.

I Kausani kunde man som vanligt slicka sina sår och återhämta sig en aning. Dock var det inte så lätt, ty ett större bengaliskt sällskap huserade i hotellet och skulle på lördagen ha en häftig baluns, varför man tillråddes att lämna hotellet innan denna ägde rum. Man hade inget val, ty balunsen och dess bengaliska anstiftare skulle ockupera hela hotellet.

Det var synd att Kausani hade förändrats så mycket i riktning sämre. När jag kom hit för fem år sedan var det om något ett indiskt paradiset besjälade av frid och helt dominerat av andan från Gandhis ashram och minnen, som han nedskrev här. Redan för tre år sedan hade Kausani förändrats till en turistcirkus med manègemusik skrällande från sliriga kasettspelare dygnet runt. Borta var friden och tystnaden, hänsynslöst utkörda av geschäft och turistbusiness uppstressade av den hopplöst banala infernaliskt skrällande populärmusiken.

Catherine vandrade de 10 kilometrarna till Baijnath och tillbaka igen medan jag tog igen mig, njöt av solen, tvättade mig ordentligt för första gången på fem dagar och försökte äta mig friskare. En förkylning hade envist förföljt mig från Rishikesh (där jag alltid tycks bli förkyld då där är så varmt) med plågsam djuphosta, och vänstra foten marterades av tre plågsamma skavsår efter alltför entusiastiska bergsvandringar.

En australiensare i Kausani riktade min uppmärksamhet mot problemet med det stora diset. Normalt är Himalaya klart så här års utan ångor och dunster som stör

utsikten genom molnbildning, men i år var det annorlunda. Jag hade observerat det redan i Dharamsala. Diset försvann aldrig utan hängde kvar varje dag och skymde bort alla berg. Jag hade trott att det hade berott på den varmare väderleken, nätterna var inte ens kalla i Kausani vilket de brukar vara, men australiensaren menade att det berodde på miljöförstöringen och försämringen av luften. Troligen var det både det och växthuseffekten.

Catherine var i slutet av sin semester och skulle fara tillbaka till Naini Tal och därifrån till Delhi, medan jag måste besöka Almora innan jag kunde nå Naini Tal. Men möjligheten fanns att vi där kunde återses.

Juliette ankom till vårt hotell tillsammans med sin indiske man. Hon var en alldeles bedårande fransyska som kommit till Indien första gången 1992 och blivit förälskad i landet, varför hon med åren skaffat sig en indisk make. De reste nu runt i landet för att finna åt sig den rätta platsen att skaffa sig ett hem. Än så länge lutade det åt Jamladalen norr om Uttarkashi, ett totalt främmande territorium för de flesta turister.

Vi var tvungna att evakuera vårt hotell för den omfattande bengaliska balunsen med dess ominösa vidlyftigheter, varför vi alla bestämde oss för att helt enkelt fara vidare. Man kunde ju ändå inte se något eller njuta av bergen, allt var bara tjock dimma den sista morgonen, men plötsligt gled molnbankarna i sär, och man kunde vagt skymta topparna av Trisul och Nanda Kot. Det var som om bergen bara lät skymta sina yttersta frestelser och behag enkom emedan vi alla skulle packa oss därifrån.

Busresan till Almora är bara 52 km, men mycket kan hända på den resan och händer. I Kosi kom en hel skolklass ombord, och de fick trängas om de sista sittplatserna och alla ståplatserna. Det blev så trångt att väskor pressades ut genom fönstren, så att bussen måste stanna och barnen i panik springa och leta efter sina förlorade persedlar. Dock innehöll deras utpressade väskor varken kameror eller whiskyflaskor.

Resan tog tre timmar. I Almora fann jag Mr. Shah i hotell Kailas vid lika god vigör som någonsin, han är nu 82 år gammal, och jag fick omgäende det gamla klassiska enpersonsrummet, utsökt möblerat och utsmyckat med fallfärdiga möbler från förra seklets början och de mest pittoreska prydnadsföremål typ primitiv indisk kitsch. Även här hade man ett hem.

Jag besökte genast Kesar Devi, det omdiskuterade hippieparadiset mellan Almora och Binsar. Det är omkring 10 kilometer dit, och promenaden tar en och en halv timme. Man ser Kesar Devi från staden, det är just den kullen med det höga radiotornet som berövar staden utsikten mot de magnifika bergen runt Nanda Devi. Men går man upp till Kesar Devi får man hela denna utsikt - om vädret tillåter. Det gjorde det inte.

Mr. Shah förklarade väderleksproblemet med att det var för mycket markozon. Sådant utlöser ej sällan allergier, och det skulle kunna vara förklaringen till min svåra hosta och de förskräckliga ideliga nysningsomgångarna.

Vid Kesar Devi blev jag ovänligt bemött av ett gäng amerikanska käringnunnor i hinduistiska svepningar. De hävdade med bestämdhet att jag var inne på fel väg och måste ta en annan väg, fastän de själva kom ner för vad som måste vara den rätta vägen, som jag var på väg upp för. När jag kom upp till området var alltsammans inhägnat av taggtråd. Tydligen var det ett koncentrationsläger.

Jag bluffade mig in på deras område med att jag inte kunde hitta utgången, (alltså någon väg ut genom taggtråden,) och vem kommer inte emot mig då om inte de arga amerikanska nunnekäringarna i sina hinduistiska svepningar? De var fortfarande inne på det spåret att jag var på fel väg.

Tydligen var hela det taggtrådsförseglade området någon sorts sanktuarium för något sällskap från Calcutta. Men käringarna var alla definitivt amerikanska.

Något spår av några glada hippies fann jag inte. Det fanns definitivt inte en enda haschplanta på hela området. Damerna, (för det fanns bara damer på glid mot kategorin tandlösa käringar på området) hade sina små odlingar, men det var bara grönsaker. Stället var det menlösaste i världen. Varför då all denna taggtråd? Ingen kunde besvara frågan. Kanske var det för att hålla ovälkomna besökare utanför, typ jag.

När jag återvände till staden fick jag sällskap av en ung sikh som vägrade överge mig. Han ville att jag skulle komma och bo hos hans familj. Han var två tredjedelar av min storlek, (och ändå är jag ingalunda lång,) och hans engelska var fullkomligt bedrövlig. Hans kusiner var alla i Amerika och England, och nästa år skulle han själv resa till New York, Los Angeles och Chicago, påstod han. Jag sade inte till honom att han i så fall borde lära sig bättre engelska, för han hade inte förstått det.

Min ursäkt att skiljas från honom blev min plikt att uppsöka min gamle vän Mohan Kandpal, tidigare direktör för Hotel Ambassador i Almora, (ett fallfärdigt träruckel,) men nu framgångsrik klädbutiksinnehavare. Hela hans familj var där, och jag fick för första gången träffa hans son. Samvaron var idealisk, och trivseln var total. Även här hade jag både ett hem och en familj.

Mohan Kandpal avslöjade för mig mysteriet med vädret. Monsunen hade varit ovanligt långvarig i år, den hade varat i sex månader (mot normalt fyra,) och detta hade resulterat i den höga fuktigheten med abnormt varmt väder och höga markozonvärden. Han ville genast bjuda mig på middag, men jag hade redan lovat mig åt Mr. Shah.

Denne gamle rolige man upphör aldrig att förvåna mig. Han satt med i regeringen från 1947-48 och har aldrig upphört att engagera sig i politiken, ehuru han aldrig gjort karriär utan mest ägnat sig åt oavlönat socialarbete. Sitt hotell "Kailas" har han drivit sedan 1976, hans 74-åriga hustru lagar fortfarande den bästa tänkbara mat åt alla gästerna, och hör och häpna: Mr. Shah har kopplat upp sig på Internet och har en e-mail-adress: <jawaharlalsah@india.com>.

Det fanns tre cybercaféer i staden. Två av dem fann jag på vägen till Kesar Devi. Det kostade 90 rupier i timmen (mot 80 i Rishikesh, 60 i Dharamsala och 10(!) i Delhi,) men en flicka med erfarenhet avrådde mig från att försöka. Jag sade att det hade tagit mig 20 minuter att alls bli uppkopplad och inloggad i Rishikesh. "Bara 20 minuter?" sade hon.

(forts. i nästa nummer.)

Nya vägar i Indien, del 26.

Dagen började bra men var melankolisk. Det är alltid svårt att lämna bergen för slättlandet då det känns så förnedrande. Den lilla bussen var full av turister från Pokhara, samtliga unga och mer eller mindre extrema. De mest uttalat utspökade var israelerna, som frossar i att resa i Indien. Gränsen nåddes efter 18 mil och 8 timmar, varvid formaliteterna började.

De indiska gränsvakterna ville alla prova mina glasögon och använda mina pennor. De behövde lite omväxling i världens tråkigaste jobb: byråkratisk praxis.

Återigen gick jag miste om möjligheten att få uppleva Lumbini. Det låg alldeles nära Siddharthanagar, som var en stad bara några kilometer från Sonauli och gränsen. Två japaner steg av i Siddharthanagar för att bege sig till Lumbini. De flesta av oss andra skulle till flumstaden par excellence Varanasi.

Bussen från Sonauli till Gorakhpur var som vanligt ett rullande kaos. Den var så liten att bara barn egentligen fick plats i den. Bredvid mig fick jag ett fyllo som envist

pratade hindi med mig hela tiden. Ingen fick något vettigt ord ur honom ens på hindi. På andra sidan satt det en man som blev bussjuk och lutade sig halvvägs ut genom fönstret och ropade på Ulrik hela vägen in till Gorakhpur. Även pojken framför mig måste ofta hålla fönstret öppet för att esomoftast sticka ut huvudet och släppa ut oaptitliga saker genom munnen.

I Gorakhpur mötte oss chocken. Det hade skett en stor järnvägsolycka åtta timmar från Gorakhpur i Haryana med 250 döda. Detta var den andra järnvägskatastrofen under min vistelse i landet. Den första hade inträffat nära Amritsar. Denna var värre och hade som resultat att hela järnvägstrafiken kom i olag. Det påverkade även mitt tåg. Alla platser var överbokade då flera tåg hade inställts. För att alls få plats måste jag punga ut med 1300 rupier extra (260 kronor). Jag tackade försyneren att jag hade så pass mycket pengar kvar.

Det hette att jag skulle få biljetten klockan 10. När jag återkom till kontoret halv 10 hade tydligen mycket hänt. Utanför satt den vackra australiensiskan från Pokhara och hoppades hon skulle få sin biljett. Hon hade betalat mycket extra för att få ut den på svarta marknaden.

Strax före 10 kom gossarna tillbaka och hade alla biljetter färdiga. Australiensiskan fick sin och önskades lycklig resa och försvann. Jag fick min, men det var inte den biljett de hade lovat mig. I Pokhara hade jag betalat 1560 indiska rupier för hela resan till Delhi inklusive tågbiljett första klass. De raska gossarna hade sagt mig att de bara kunde skaffa mig AC-biljett och att jag därför måste punga ut med så mycket extra. Icke desto mindre fick jag bara en första-klass-biljett.

De hade alltså utnyttjat min situation att jag inte kunde ta ett senare tåg för att få ut mera pengar av mig och använt tågolyckan för åtta dagar sedan som ursäkt. De hade fått mig att betala dubbelt för samma biljett. När jag påpekade för dem att biljetten inte var AC utan första klass kom de med tusen undanflykter: första klass var mycket bättre än AC, och tyvärr måste de nu stänga kontoret fastän de hävdade när jag kom att de höll öppet 24 timmar om dygnet. Alltså, hej då, lycklig resa, och stängt för idag. Och jag var inte i någon position att kunna riskera den biljett jag trots allt fått.

Ingenting annat fungerade i Gorakhpur heller. Stationen var lika kaotisk som den i Barauni: ingen visste någonting. Endast tack vare en självupppoffrande nepales, som hjälpte vilsna utlännningar till rätta, fick jag alls plats på det tåg jag hade biljett till. Jag fick då inte, som de raska resebyrågossarna lovat, dela kupé med en svenska på väg till Stockholm utan med en neger från Benin, före detta Dahomey. Denne blev dock den idealiske reskamraten då han blivit utnyttjad lika grovt som jag.

Han hade haft oturen att i Nepal färdas från Kathmandu till Pokhara i en buss som körde i diket, varvid han blivit illa skadad men dock inte fått några viktigare ben brutna. Emellertid hade han på grund av sina plågor beslutat att avbryta sin Nepalvistelse för att genomgå en närmare undersökning av eventuella oupptäckta brutna ben i Delhi. Därför hamnade han på samma olyckståg och i samma plomberade kupé som jag.

Även han hade betalat hela resan i Nepal med tågbiljett för första klass men råkat ut för gamar redan vid gränsen, som tvingat honom erlægga den bussavgift till Gorakhpur som han redan betalat. I Gorakhpur fick han sedan betala 800 rupier extra för sin tågbiljett för att alls få ut den.

Dessa gamar vid gränsen är alltså sannskyldiga bedragare som kastar sig över turister som kommer ner från Nepal bara för att plocka dem på pengar med vilka medel som helst - alla medel är tillåtna, och ju fler, desto bättre. Det var inte så förra året, men det var samma sak när jag reste från Kathmandu till Bodhgaya '95, betalade hela

bussresan i Kathmandu och fick sedan betala dubbla bussavgifter i Indien. Den enda säkra gränsövergången mellan Nepal och Indien verkar vara Kakarvitta på vägen mellan Kathmandu och Darjeeling.

Tågresan tog sedan 22 timmar från 01.00 till 23.15, fastän gossarna i Gorakhpur lovat att detta ultrasnabba tåg bara skulle ta 12 timmar och vara framme vid middag. Allt vad de sagt var bara lögner utan ett enda undantag.

(Avslutning på den eländiga hemresan i nästa nummer.)

Kloster och kluster i Ladakh, del 8: Lamayuru.

Kvällen före Lamayuru var jag bjuden ut till en god Kashmirivän som bjöd på världens godaste mat för att han ville sälja mattor till mig. Jag var inte alls intresserad av hans mattor men artig nog att tacka ja till den goda maten.

Dessa Kashmiriköpmän i Leh utgör en stadsplåga särskilt för turisterna, ty de har sina affärer längs alla de tre huvudgatorna upp till staden, och de slår alltid sina lovar kring varenda västerlänning som passerar, som aldrig i längden kan tacka nej till en titt i deras underbara butiker. Sedan är de fast och får med sig allt sådant som de aldrig hade en tanke på att köpa när de lämnade hemlandet: mattor, sjalar, smycken, thankas, buddhor och allt tänkbart mystiskt orientaliskt krimskrams. Det är ju bättre än gipskattor och dalahästar.

Min middag hos min frestare slutade naturligtvis med att jag kom hem alltför sent, så natten blev förfärlig efter den långa utsökta middagen. Man drömde om monstruösa mutanter och mutationer, om köttätande växter och klåfingrade gelémonster och vaknade varje timme för att kunna konstatera att den lånade elektriska väckarklockan hade stannat igen.

Bussresan blev inte mycket bättre. Framme vid bussen (klockan halv 6) visade det sig att man måste ha bokad biljett i förväg. Utan bokning var man utan sittplats. Lyckligtvis var många andra Lamayurukandidater i exakt samma sits, och alla fick i alla fall följa med, många sittande hårt på plåtkoffertar i mittgången, stående eller hängande i stödstångerna.

Resan gick huvudsakligen genom tröstlösa ökenlandskap. Det mest spännande som passerades var ett magnetiskt berg som var okänt för att flygplan brukade krascha där, då alla deras instrument och visare kom i oordning när berget passerades. Detta magiska magnetberg såg inte värre ut än vilken gruskulle som helst.

Emellertid var passerandet av floden Zanskars utflöde i Indus en dramatisk visuell höjdpunkt. Den fruktansvärda Zanskarklyftan är fullkomligt opasserbar under sommaren men blir till vintern Zanskarfolkets stora kontaktmöjlighet med yttervärlden, då både den bruna Indus och den blåa Zanskar blir solidare än sten genom de extrema minusgraderna, vanligen nedåt -30.

Nimmu är en trist barackstad som man sedan passerar, medan Basgo därefter erbjuder resans första kloster, ett underbart idylliskt litet klostersonsamhälle.

Nya oändligt tröstlösa ökenområden passeras innan man når fram till Saspul vid Indus, där sedan det berömda Alchi döljer sig bakom flodkröken. Från Saspul går även en väg upp till det imponerande Likir.

Vid nästa starka flodkrök går vägen upp till Rizong. Där kom två flickor på bussen som just kommit ner från Rizong och hade turen att komma i just rätt tid (omedvetet) för att fånga rätt buss. Det blev två passagerare till på bussgolvet.

Nästa samhälle efter nya oändliga ökenområden är Numla, varifrån vägen går upp till Themisgam. Därefter är öknen åter oupphörlig tills man kommer fram till Khalsi, varefter vägen snart lämnar floden.

Det var i Khalsi som jag och min reskamrat förra året avlämnades åt vårt öde av vår vänlige indiske överste. Då hade vi kommit över bergen med en säker jeep varifrån man hela tiden kunnat se vägen. Det var en helt annan sak att sitta i en stor tung och hög buss på denna en av världens mest monstruösa vägar.

Dessutom fick vi punktering, så en ring måste repareras, vilket vållade en timmas extra dröjsmål. Där gick mina planer på att eventuellt nå klostret Wanla samma dag.

Vi kom fram klockan ett efter en sju timmars resa på 120 kilometer efter en absolut hårresande klättring på serpentinvägar längs vad som måste vara ett av världens vildaste månlandskap, men fasan var värd sitt pris.

Lamayuru är det äldsta klostret i hela Ladakh och daterar sig till 900-talet. Dess egentliga namn är Yung Dung Tharpa Ling, vilket betyder Frihetens Fristad. Hit kunde under långa tider fredlösa, kriminella och rentav mördare finna sin tillflykt och kunna räkna med att få bli lämnade i fred. Klostret är oerhört beläget som en gräddbakelse mitt i världens vildaste och sterilaste månlandskap. Det ligger bara 14 kilometer nedom det högsta passet Fatu La på Srinagar-Leh-vägen.

Vi var ett glatt ungt gäng som tillsammans fann en fristad i denna lilla underbara vrå bland bergen: jag och Jaman, en tysk-amerikansk musiker från Jamaica, Tina och Rebecca, de båda flickorna från Rizong, ett israeliskt gäng på fyra personer, av vilka en var rysk-israel, två hjärtliga holländskor samt en modig svenska i sällskap med en algerier. Denna Lena från Stockholm tänkte bege sig ensam in i Kashmir och hade varit mycket i Pakistan och älskat landet.

Två sensationer förekom i Lamayuru. Den första var, att när man spolade på toaletten, så kom det faktiskt vatten. Det hade aldrig hänt oss i Ladakh förut. Den andra var, att när man vaknade upp här mitt i öknen följande morgon, så regnade det. Annars är det nästan en idiotsäker regel, att det alltid är vackert väder åtminstone på morgnarna. Och när det regnar i sådana här extrema ökenstrakter kan det bara betyda en sak: naturkatastrofer och översvämningar runtom.

Det var svårt att lämna Lamayuru, i synnerhet som vädret förbättrades. Vi hade haft en underbar samvaro, David Lemberg, min ryske israelit, Jaman Vagulla, min musikerkollega från Jamaica, den vackra Rebecca Stonehill från London, som var cellist, och jag. Vårt avsked blev nästan sentimentalt, men vi utbytte tacksamt varandras e-mail-adresser.

Rebecca, som hoppade på bussen nedanför Rizong med grekiskan Tina, hade rest ett halvår i Indien och hade nu bara att återvända hem till Twickenham. Vi kom att prata en hel del musik och litteratur, hon var helt ung och hade just avslutat sina studier och hade därför kunnat lämna allt för ett halvår innan hon bestämde sig för ett yrke, och det begav sig inte bättre än att vi blev mer än lovligt goda vänner.

(forts. i nästa nummer.)

Våra Jesus- och Buddhautredningar utgår tyvärr i detta nummer av utrymmesskäl men återkommer längre fram.

Göteborg 15.5.2001